

2 Διττήν δὲ καὶ τὴν ὡς δθεν ἡ κίνησις φύσιν Ἀλέξανδρος, Θεμίστιος καὶ (=lat.8.1) δσοι τῶν κλεινοτέρων Ἀριστοτέλους ἔξηγγητῶν τίθενται. τὴν μὲν τὴν ἥν προειρήκαμεν τῶν γεννῶντων, τὴν δὲ τὴν ἐκάστῳ ἐνυπάρχουσαν τῶν φύσει δντων καὶ τῆς τοιαύτης κινήσεως εἴτε καὶ φύσεως τῆς οἰον ἐκ φύσεως καλουμένης αἰτίαν. κατὰ γὰρ Ἀριστοτέλην τριχῶς λέγεται ἡ φύσις, ἡ μὲν ὡς ὅλη, 5 ἡ δὲ ὡς ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, πρὸς δὲ ὡς τέλος ἐπείγεται. τρίτη δὲ ἡ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ οἰον ἔχφυσιν καλουμένη, κίνησίς τις ἐπὶ τὸ εἶδος καὶ ὁδὸς οὖσα πρὸς τὴν μορφήν. τούτου δὲ τοῦ τρίτου τῆς φύσεως εἶδους, ἀτε ποιητικοῦ, καὶ τέταρτον τὸ προειρημένον δεύτερον ποιητικὸν οἱ σοφοί, οὓς ὠνομάσαμεν, ἀνδρες προστιθέασι. προσεχέστερόν τε τοῦ πρώτου ποιητικὸν εἶναι τῶν 10 V 313^ν φύσει καὶ κινητικὸν αἰτίον πάντες ἀμα τιθέασι, καὶ ἡμεῖς ἐκείνοις ἐπόμενοι.

3 Ταύτην καὶ ἑτέρῳ δινόματι ὁ ἔξηγητής Ἀλέξανδρος δύναμίν τινα καλεῖ (=lat.8.2) καὶ ἀρχὴν πρωτην ἐν ὅλῃ καταβληθεῖσαν, τῇ τῆς τε ἀρχῆς ταύτης τῶν τε M 197^ν ὑπ’ αὐτῆς καὶ ἔξ αὐτῆς ἐσομένων δεκτικῇ, ἥν ποιεῖν φησιν, οὐ ἐστιν αὐτὴ 15 ποιητικὴ δντος ὠρισμένου. κάκεῖνο ἄλλο καὶ τοῦθ’ ἑτερον μέχρι τέλους τινὸς καὶ εἶδους τοῦ φυσικοῦ, οὐ ἥν ἀρχὴ τὸ πρῶτον ἐν τῇ ὅλῃ καταβληθέν. καὶ οὐτωσὶ προϊέναι, ἔως ἀν δμοιον γένηται τῷ ἀφ’ οὐ κατεβλήθη, καὶ εἶδει ταύτον, ἐστι δ’ δτε οὐκ εἶδει, ἀλλὰ γένει, ὡς ἐπὶ τῶν ἔξ ἀνομοίων ζώων γεννωμένων, οἷα εἰσιν αἱ ἡμίονοι. 20

4 Ἀβικεννᾶς δὲ ὁ Ἀραψ δύναμιν ἐμπεφυκυῖαν τοῖς πράγμασιν, ἐκ τῶν (=lat.8.3) δμοίων δμοια προάγουσαν, οἱ δὲ τῆς χριστιανικῆς θεολογίας διδάσκαλοι, "Ελληνές τε καὶ Λατῖνοι, λόγους αὐτὴν σπερματικοὺς δνομάζουσιν. ἔξ δων πάντων κινητικὸν αἰτίον εἶναι καὶ κατὰ τῶν γεννωμένων φύσιν αὐτοῖς ἐνυπάρχουσαν καὶ τῷ ὑποκειμένῳ καταβληθεῖσαν οὗτοί τε οἱ προειρημένοι σοφοί 25 ἀνδρες οἱ τε ἄλλοι πάντες δῆλοι εἰσι τιθέμενοι, καὶ οὐδὲ Γεώργιος ἀν ἀρνηθείη. ἐπεὶ δέ γε ἡ τοιαύτη φύσις οὐ μᾶλλον ποιητικὴ ἡ καὶ ὄλικὴ αἰτία ἐστί, γινομένη καὶ αὕτη, εἴ γε τὸ προηγούμενον ἀεὶ τῷ ἐπομένῳ ὡς ὅλῃ προϋποτίθεται κάκ τοῦ ἀτελεστέρου ἐπὶ τὸ τελεώτερον προβαίνει, τοῦ πυροῦ τὴν βοτάνην ποιοῦντος, κάκείνης τὴν καλάμην, καὶ ταύτης τὸν ἀσταχυν, ἀνάγκη 30 περαιτέρω ἑτέραν ποιητικὴν αἰτίαν ζητεῖν, τὴν τῶν γεννῶντων δηλονότι ἥ εἴρηται φύσιν, κυρίως τε καὶ πρὸς θατέρας ποιητικὸν οὖσαν αἰτίον, ἥς τῇ δυνάμει καὶ ἡ ἐν τοῖς γεννωμένοις φύσις ἀμα τε γίνεται καὶ ποιεῖ, ποιητικὴ ἀμα καὶ γινομένη ὑφ’ ἑτέρου τε καὶ πρὸς ἑτερον οὖσα, τά τε πορρωτέρω καὶ ἀτδια καὶ μάλιστα αἰτία τῶν ἄλλων ἀπάντων κυριώτατα τίθεσθαι, τῇ 35 V 314 τε πρὸς ἐκεῖνα παραβολῇ καὶ τὰς προειρημένας φύσεις ἑτέρας ἡ προσεχεστέραν ἡ πορρωτέραν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι.

5 Οὐκοῦν τὸ μὲν αἰτίαν τὴν γε τοιαύτην φύσιν εἶναι κοινὸν ἡμῖν τε κάκείνῳ; (=lat.8.4) ἐρωτητέον δ’ αὐτόν, πότερον ἀρχικὴν αἰτίαν θετέον αὐτὴν ἡ μὴ ἀρχικήν. M 197 bis ἀρχικὴν μὲν οὐκ ἀν φαίη. οὐ γὰρ ἀν εἰς τοῦτο παρανοίας ἐλάσσειεν. λείπεται 40 δὴ τῶν δευτέρων τε καὶ συναιτίων εἶναι. τοιαῦτα δ’ εἰσὶ τά γε ὄργανικά, ὄργανικὸν ἄρα αἰτίον καὶ συναιτίον ἡ φύσις. αἰτίον μὲν ὡς καὶ αὐτὸ ποιοῦν. ἀμα γὰρ τῷ καὶ αὕτη γίνεσθαι ποιεῖ, Σιμπλίκιός φησιν, εύφυτα καὶ ζωῆς

Omne autem, quod fit, causam suae generationis habere nemo mentis compos negaverit. Dabitur igitur natura generantis in animalium genere ac omnino paterna aut materna natura actus substans, in plantis vero natura seminis et terrae. Forma enim praeest in patre 5 et matre atque in rationibus, quae actu insunt in terra, post quas ea, quae potentia sunt, ad actum proveniunt. Ulterius etiam motus aeternorum et volubilium corporum datur. Etenim »homo hominem generat et sole«, ut Aristoteles inquit. Item ulterius rationes sitae in anima ordinantur, cum etiam causa ea ipsa anima superior habetur 10 mens eximia, formaeque intellectuales, hoc est ideae, ex quibus primis delibatur omnibus lux formalis pro natura et aptitudine recipientis. Haec Simplicius.

Quibus consentanea etiam Proclus in eo libro, qui theologicas institutio inscribitur, tradit, necnon latinus ille auctor, qui de causis (=gr. 9, 6) 15 scribit, quem Latini, quamvis Aristotelem magna ex parte sequantur, plurimi tamen faciunt. Ab his enim quattuor haec ex Platonis sententia enumerantur: mens, anima, caelum, natura. Quapropter si natura eius, quod fit, agens efficiensque dicatur, ita eorum sententia agens erit, ut etiam ipsa fiat. Proprie autem agens natura eius est, quod 20 tale est actu. Natura quippe productiva rei similis est. Haec autem generantis est propinqua, ut dictum est, actu substans, ex qua rationes seminariae decernuntur moventes, quod fit, donec formam recipiat.

Ut enim dilucidius loquar, aliter de generatione secundum substantiam, quae et ipsa motus quamquam improprie dicitur, cogitandum (=gr. 9, 7) 25 est quam de motu proprie dicto, hoc est secundum qualitatem, quantitatem et locum. Nam in his nihil fortasse prohibet, ne inditum intrinsecus habeatur principium, quo augeantur, alterentur, deferantur, idemque sit agens et patiens, quamquam non secundum idem, sed parte alia agat, alia patiatur. Quemadmodum et animalia moveri ex 30 se dicimus eo, quod aliqua parte movent, aliqua moventur. Quantitas enim cubitalis, cum iam receperit formam, augere se ipsam potest principium iam habens intrinsecus augendi atque ita moveri potest. Simili modo in ceteris motibus agitur. Nam grave et leve, cum alterum gravitatem, alterum levitatem tamquam formam habuerit, alterum 35 sursum, alterum deorsum se ipsum movet, quamquam velle Aristoteles

9 habetur] sic *Incunab.*

9 ποιητικοῦ V ποιητικόν M | 10 προστιθέασι M προτιθέασι V | 14 τῆς τε ἀρχῆς M] V om. τε | 43 αὐτὴν V αὐτῇ M

5 cf. Arist. Phys. β 2. 194a. β 8. 198a. | 43 cf. Simplic. In Physic. I 9 ed.
Diels 250—252.

τις οὖσα καὶ τοῦ εἰδους ἐφιεμένη, συναίτιον δὲ ὡς δὲλλα πρὸ αὐτῆς αἴτια
ἔχουσα, τά τε προσεχῆ τά τε ἀνωτέρω. γίνεσθαι γὰρ δὴ πάντα τὰ φυσικὰ
καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ζ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ διδάσκει. πᾶν δὲ τὸ γενόμενον
αἴτιαν τῆς γενέσεως ἔχειν οὐκ ἀν τις δρθὰ φρονῶν ἀρνηθείη. ἔχειν οὖν καὶ
τὴν ἐνοῦσαν τῷ φυσικῷ φύσιν αἴτιαν, ἐπὶ μὲν τῶν ζώων τὴν τε τοῦ γεννῶντος 5
καὶ δλῶς τὴν πατρικήν τε καὶ μητρικὴν φύσιν ἐνεργείᾳ οὖσαν, ἐπὶ δὲ τῶν
φυτῶν τὴν τοῦ σπόρου καὶ τῆς γῆς, τοῦ εἰδους ἐνεργείᾳ προϋπάρχοντος ἐν
τε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἐν τῇ γῇ κατ' ἐνέργειαν οὖσι λόγοις, μεδ'
οὐς τὰ δυνάμει εἰς ἐνέργειαν ἀγεται, ἐπέκεινα δὲ τὴν τῶν ἀλδίων καὶ χυκλο-
φορητικῶν κίνησιν. »ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ καὶ ἥλιος«, Ἀριστοτέλης 10
φησί. πρὸ αὐτῶν δὲ τοὺς ἐν τῇ ψυχῇ λόγους, καὶ ταύτης ἀνωτέρω τὸν πολυ-
τίμητον νοῦν καὶ τὰ νοερὰ εἶδη, ἐξ ὧν πρώτων ἐνδίδοται πᾶσιν ἡ τῶν εἰδῶν
Ἑλλαμψίς κατὰ τὴν τῶν δεχομένων ἐπιτηδειότητα.

ε Συμφώνως δὲ τούτοις Πρόκλος τε ἐν τῇ θεολογικῇ στοιχειώσει ἐπόμενος
(=lat.8,5) Πλάτωνι, δ τε τοῦ περὶ αἴτιῶν βιβλίου παρὰ Λατίνοις οὐκ οἶδ' δστις συγγρα- 15
φεύς, δν Λατίνοις καίτοι Ἀριστοτέλει ἐπόμενοι τὰ πολλὰ περὶ πλείστου καὶ
V 314^v τοῦ παντὸς ἀγουσι, τέτταρα ταῦτα πρὸς δὲλληλα τεταγμένα νοῦν, ψυχήν,
οὐρανὸν καὶ φύσιν τίθενται. δι' ἀ καὶ εἰ ἡ τοῦ γινομένου φύσις ποιητικὴ
λέγοιτο, οὔτως ἀν εἴη ποιητική, ὡς καὶ αὐτὴ γινομένη. ἡ δὲ χυρίως ποιητικὴ
M197bis^v ἡ τοῦ ἐνεργείᾳ τοιούτου ἔστι. τοῦ γὰρ δμοίου ἔστιν ἡ φύσις γεννητική. αὕτη 20
δ' ἀν εἴη τά τε ὑπεραναβεβηκότα καὶ ἔμμεσα αἴτια, ἡ τε τούτων προσεχεστέρα
καὶ τῶν γεννῶντων φύσις, ὡς εἴρηται, ἐνεργείᾳ οὖσα. ἐξ οὓς οἱ σπερματικοὶ
ἀποκρίνονται λόγοι κινοῦντες τὸ γινόμενον μέχρις αὐτῆς τῆς τοῦ εἰδους
ἀπολήψεως.

ζ Ινα γὰρ καὶ ἔτι σαφέστερον εἴπωμεν περὶ τούτων, δλῶς ἐπὶ τῆς κατ' 25
(=lat.8,6) οὖσιν καὶ γένεσιν μεταβολῆς ἔχει, ήν καὶ αὐτὴν κίνησιν Ἀριστοτέλης ἐν
τῷ β τῆς φυσικῆς ὀνομάζει, μήπω τίς ἡ χυρίως κίνησις διδάξας, καὶ δλῶς
ἐπὶ τῶν χυρίως κινήσεων, τῆς τε κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν καὶ τόπον. ἐπὶ μὲν
γὰρ τούτων οὐδὲν ἵσως κωλύει ἐνυπάρχουσάν τε καὶ ἔνδοθεν τὴν τοῦ τε
αὐξάνεσθαι, τοῦ τε ἀλλοιοῦσθαι, τοῦ τε φέρεσθαι ἀρχὴν εἶναι, καὶ τὸ αὐτὸ 30
ποιοῦν καὶ ποιούμενον εἶναι, εἰ καὶ μὴ κατὰ ταύτῳ, δὲλλα τὸ μὲν εἶναι μέρος
ποιοῦν, τὸ δέ γε ποιούμενον. ἢπερ καὶ τὰ ἔμψυχά φαμεν αὐτοκίνητα τῷ
μέρει μὲν αὐτῶν κινεῖν, μέρει δὲ κινεῖσθαι. τὸ γὰρ πηχυαῖον λόγου χάριν,
ποσὸν ἀπολαβὸν ἥδη τὴν ἔαυτοῦ μορφὴν καὶ τὸ εἶδος, δύναται ἔαυτὸ αὐξάνειν,
ἔνδοθεν τὴν ἀρχὴν τοῦ αὐξάνειν καὶ ταύτῃ κινεῖσθαι, τὸ ἔαυτοῦ δηλονότι 35
εἶδος ἔχον. δμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δὲλλων κινήσεων. τὸ γὰρ βαρὺ καὶ κοῦφον,
τὸ μὲν τὴν βαρύτητα, τὸ δὲ τὴν κουφότητα ὡς εἶδος ἔαυτοῦ ἔχον ἥδη ἐνόν,
τὸ μὲν ἀνω, τὸ δὲ κάτω κινεῖ ἔαυτό. δμως γε μέντοι καὶ τὰς κινήσεις ταύτας,
τά γε ἔψυχα καὶ χυρίως φυσικά, οἵα εἰσι τὰ ἀπλὰ σώματα, ἔξωθεν δοκεῖ
βούλεσθαι Ἀριστοτέλης κινεῖσθαι καὶ πολλοῖς τοῦτο δείχνυσιν, ὡς ἀνωτέρω 40
προείπομεν λόγοις. τὴν γὰρ τὸ εἶδος ἔμποιήσασαν αἴτιαν καὶ τὸ εἶναι παρ-
αγαγοῦσαν, ήν ἔξωθεν εἶναι φησιν, — οὐδὲν γὰρ ἔαυτὸ εἰς τὸ εἶναι παράγειν —
V 315 ταύτην καὶ τῆς κατὰ τὸ εἶδος κινήσεως αἴτιαν εἶναι βούλεται.

videtur motus hosce in rebus inanimatis et proprie naturalibus, qualia simplicia corpora sunt, extrinsecus esse, et pluribus rationibus hoc ostendit, sicut supradictum est. Causam enim, quae formam induxit et esse rem fecerit, quam esse extrinsecus ait, motus quoque rei causam 5 esse arbitratur.

Verum quaestio de hac re non modo inter diversas sectas, verum etiam inter eiusdem Aristotelicae sectae studiosos oritur. Aliis enim (=gr. 9, 8) simplicia corpora per se moveri placet et in se principium motus habere, alii non ex se, sed ab alio et extrinsecus moveri opinantur. At vero 10 de motu, qui generationi secundum substantiam tribuitur, nemo est, qui causam propriam esse extrinsecus neget. Nulla res enim secundum idem et generat et generatur, et efficit et efficitur, et movet et movetur. Ita enim eadem res eadem esset potentia et actu, quod impossibile est. Quippe non ignis, non aqua, non ulla alia res sive animata sive 15 inanimata se ipsam generat, sed quod potentia ignis est, ab igne actu substante extrinsecus ad ignem actu producitur. Quo facto opinio illa exstat ignem a se ipso posse sursum moveri. Itaque in genere quoque animatorum ita effici creditur, ut natura, quae rei particularis generatur, hoc est mandatia illa prima sive virtus sive facultas, a 20 natura generantis ac producentis, quae actu est, generetur et producatur. Quae autem post sequuntur, ab ipsa iam generata natura, quae virtus quaedam vitalis et primum principium et actu aliquid sit, moveantur et fiant, donec ad postremum formae deveniatur, resque aut genere aut specie similis exsistat. Itaque efficiatur, ut partim extrinsecus, 25 partim intrinsecus fiat et moveatur, quod secundum substantiam gig- nitur.

Constat hoc idem planius Aristotelis verbis, quibus usum eum legimus, cum de quattuor causis loqueretur. Siquidem causam unde (=gr. 9, 9) principium motus a causa formalis distinguit, rationali et quiditali. 30 Quod si proprie natura compositi forma eius et quiditas est, hoc autem diversum est causae genus ab eo ipso, unde motus fieri non potest, ut compositi forma sit causa movens generationis eius compositi, sed unde principium motus, id generationem agat, necesse est, quod diver- sum a forma est, hoc est natura compositi. Hoc igitur proprie natura 35 ipsius est generantis extrinsecus et simpliciter actu substans, atque

2 ξχουσα V ξχοντα M

10 Arist. Phys. β 2. 194b, 13.

8 Ἐπὶ μὲν οὖν τούτων καὶ τις ἀμφιβολία τοῖς σοφοῖς καταλείπεται, οὐ τοῖς (=lat.8,7) ἐκ διαφόρων αἵρεσεων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς Ἀριστοτέλους αἵρεσιώταις. οἱ μὲν γὰρ ὑφ' ἔαυτῶν τά γε ἀπλᾶ σώματα τὰς τοιαύτας κινήσεις M 198 κινεῖσθαι καὶ ἐν ἔαυτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἔχειν, οἱ δ' ὑφ' ἑτέρου καὶ ἔξωθεν τίθενται. ἐπὶ δὲ τῆς ως γενέσεώς τε καὶ οὐσίας λεγομένης κινήσεως 5 οὐδεὶς δις οὐ φρονεῖ ἔξωθεν εἶναι τὴν κυρίως αἰτίαν. οὐδὲν γὰρ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ γεννᾶν καὶ γεννᾶσθαι, ποιεῖν καὶ ποιεῖσθαι, κινεῖν τε καὶ κινεῖσθαι. εἶναι γὰρ ἀν τὸ αὐτὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κατὰ τὸ αὐτό. τοῦτο δὲ εἶναι ἀδύνατον. οὔτε γὰρ τὸ πῦρ γεννᾶν ἔαυτό οὔτε τὸ ὕδωρ οὔτε τι τῶν ἐμψύχων δλως ἢ καὶ φυσικῶν, ἀλλὰ τὸ δυνάμει τῇ γε ἀτελεστέρᾳ πῦρ ὑπό τινος ἔξωθεν 10 ἐνεργείᾳ πυρὸς ὅντος εἰς τὸ ἐνεργείᾳ πῦρ εἶναι προάγεσθαι. εἰς δὲ προηγμένον ἥδη καὶ ὑφ' ἔαυτοῦ ἀν ἄνω κινεῖσθαι κατὰ τοὺς οὕτως ὑπολαμβάνοντας. δμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλών. δι' ἀ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐμψύχων τὴν μὲν γεννωμένην τοῦδε τινος φύσιν, τὴν καταβληθεῖσαν δηλαδὴ πρώτην δύναμιν, 15 ὑπὸ τῆς τοῦ γεννῶντος τε καὶ προάγοντος φύσεως ἐνεργείᾳ οὖσης γεννᾶσθαι τε καὶ προάγεσθαι. τὰ δὲ μετ' αὐτὴν ὑπὸ αὐτῆς ἥδη τῆς γεννηθείσης φύσεως, δυνάμεως τινος ζωτικῆς καὶ πρώτης ἀρχῆς καὶ ἐνεργείᾳ τι πάντως καὶ αὐτῆς οὖσης, κινεῖσθαι, ἔως ἀν ἐπὶ τὸ ἔσχατον εἶδος προτῇ καὶ τούτου τύχῃ, οὐπερ ἐφίεται. ὅπερ ἢ γένει ἢ εἶδει ἐστὶν δμοιον, τῷ ἔξωθεν κινοῦντί τε καὶ ποιοῦντι αἰτίῳ, ως πῇ μὲν ἔξωθεν, πῇ δὲ ἐνδοθεν τὸ κατ' οὐσίαν γινόμενον γίνεσθαι 20 τε καὶ κινεῖσθαι.

9 Καὶ οἵδε Ἀριστοτέλης τέτταρα αἰτιῶν εἶδη τίθεται, ταῦτὸ τοῦτο σαφέστε- (=lat.8,8) ρον δείκνυται. διορίζει γὰρ τὸ δθεν ἢ ἀρχὴν τῆς κινήσεως αἴτιον τοῦ εἰδικοῦ V 315^ν τε καὶ κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. εἰ οὖν ἢ μὲν κυρίως τοῦ συνθέτου φύσις τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἐστιν, τοῦτο δὲ ἀλλο εἶδος αἰτίας τοῦ 25 δθεν ἢ κίνησις, οὐκ ἀν εἶη τὸ τοῦ συνθέτου εἶδος αἴτιον τῆς αὐτοῦ γενέσεως κινητικόν, ἀλλὰ τὸ δθεν ἢ ἀρχὴν τῆς κινήσεως, ὅπερ ἐστὶν ἀλλο τοῦ εἶδους, M 198^ν ἥτοι τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ συνθέτου. εἴη δ' ἀν τοῦτο κυρίως ἢ αὐτοῦ τοῦ γεννῶντος φύσις ἔξωθεν τε οὖσα καὶ ἀπλῶς ἐνεργείᾳ, καὶ ἔτι ἢ ἔξ αὐτῆς καταβληθεῖσα πρώτη ἀρχὴ καὶ φυσικὴ δύναμις, ἦν καὶ αὐτὴν φύσιν καλοῦσιν, 30 ως εἰρηται, ἐνδοθεν μέν γε αὐτὴ κινοῦσα καὶ τι καὶ ἐνεργείᾳ οὖσα, κινουμένη δὲ δμως ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ γεννῶντος.

10 Εἰ δὲ φαίη Γεώργιος τούτῳ τῷ λόγῳ τὸ γε τοῦ συνθέτου εἶδος μὴ εἶναι (=lat.8,9) φύσιν, εἰ μὴ καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ συνθέτου γενέσεως εἶη ἀρχὴ, εἴ γε τῇ τοῦ συνθέτου γενέσει ἔπεται, φαμὲν ως εἰ καὶ μὴ εἶη τὸ εἶδος ἀρχὴ τῆς τοῦ συν- 35 θέτου γενέσεως ἢ ως τὸ δθεν ἢ κίνησις, ἐστιν δμως ἀρχὴ ἢ ως τέλος καὶ οὐ ἔνεκα. δ καὶ κυρίως ἐστὶν ἀρχὴ. οὗτω γὰρ καὶ κυριολεκτεῖν βουλόμενοι τὴν μὲν ὕλην καὶ τὸ εἶδος στοιχεῖα, αἰτίαν δὲ τὸ δθεν ἢ κίνησις, τὸ γε μὴν τέλος, ἀρχὴν ὄνομαζομεν. εἰ δὲ καὶ τὸ εἶδός τε καὶ τέλος συμπίπτουσι καὶ τὸ αὐτὸ εἰσιν, ως παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἐστὶν εὑρεῖν πολλαχοῦ, καὶ τὸ εἶδος 40 αὐτὸ ως τέλος ἐστὶν ἀρχὴ. συμπιπτόντων τε αὖ ἀλλήλοις κατὰ τὸν αὐτὸν φιλόσοφον τῶν τριῶν αἰτιῶν, τοῦ τέλους, τοῦ εἶδους καὶ τοῦ δθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἔπεται αὖθις, ως εἰ τὸ δθεν ἢ κίνησις ἀρχὴ καὶ φύσις ἐστίν,

etiam, quod ex eo ipso mandatum est, principium primum virtusque naturalis, quae et ipsa natura vocatur, ut dictum est. Movet haec quidem intrinsecus et actu aliquid est, sed ita, ut ex generante primo dependeat. .

5 Atqui dicet Georgius sequi ex praedictis formam compositi⁹ naturam non esse, quando generationis ipsius compositi principium (=gr.9,10) esse non dicitur. Etenim forma compositi generationem consequitur. Facilis quidem est ad ista responsio, quamquam numquam intelligere eam adversarius potuit. Siquidem forma, quamvis unde motus principium non sit, tamen est principium, ut finis et cuius causa agitur. Quod quidem proprie principium est. Sic enim proprie nominare sollemus, ut elementa sint materia et forma, causa unde motus principium, finis. Quodsi forma et finis idem sunt, ut plerisque in locis apud Aristotelem legimus, forma ipsa ut finis principium est. Verum Georgius nullo pacto rationem hanc potest probare, sed arguit contra Theodorum deducens illud absurdum, quod idem sit et non sit per contradictionem, si forma ullo modo pro fine intelligatur. Quam rem deridendam potius Theodorus existimavit, quam verbis refutandam. Coincidere etiam in idem tres illas causas, formam, finem et unde motus, apud eundem legimus auctorem. Itaque si unde motus principium et natura est, sic forma quoque principium est et natura. Addo, quod forma principium est, quo res moveatur motibus proprie dictis, quod satis est, ut statuatur formam et esse et vocari naturam. Id Aristotelis quoque sententia manifestum est, qui libro secundo de naturalibus rebus, dum ostendere nititur res naturales motus quietisque principium in se habere, motuum proprie dictorum exemplo utitur auctionis, alterationis, delationis, generationem vero omnino praeterit.

Quodsi quando generationem quoque ad naturam referens Aristoteles¹⁰ naturalem vocat mutationem, quandoquidem naturalis et secundum (=gr.9,11) 30 naturam est, ut quinto de rebus naturalibus libro ostenditur, non tamen ita hoc intelligendum est, quasi generatio proprie a principio fiat, quod in re sit, quae generatur. Etenim duobus modis res naturalis dicitur aut tamquam principium, quod in re, quae mutatur, insit, cui res violenta artificiosaque opponitur, aut quod via naturae consueta 35 fiat, cui res divinitus acta sive casus ex adverso constituitur. Generatio itaque hoc secundo modo, non primo dici naturalis potest. Haec doctissi-

10 οὐ καὶ M] V om. καὶ | 12 κατὰ . . . ὑπολαμβάνοντας M add. in marg. V in textu | 38 ὅλην] M add. et del. στοιχεῖαν | 38 κίνησις M add. et del. ἀρχὴ τῆς κινήσεως

καὶ τὸ εἶδος ἔκείνω συμπίπτον ἀρχὴν εἶναι καὶ φύσιν. τούτοις δὲ ἔτι προσθετέον καὶ τὸ ἀρχὴν εἶναι τὸ εἶδος τοῖς φυσικοῖς τε πράγμασι καὶ συνθέτοις τοῦ τὰς χυρίως κινήσεις κινεῖσθαι. τοῦτο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ φύσιν αὐτὸλέγεσθαι τε καὶ εἶναι, καὶ κατ' αὐτὸν Ἀριστοτέλη, δις ἐν τῷ β τῆς φυσικῆς εἰπὼν τὰ φυσικὰ οὖν ἔκειται ἔχειν κινήσεώς τε καὶ στάσεως, καὶ διποτες 5
V 316 ἔχει, δηλῶσαι βουλόμενος παραδείγμασι ταῖς χυρίως κινήσεσι χρῆται, αὐξήσει τε καὶ ἄλλοισισει καὶ τῇ κατὰ τόπον φορᾷ, γενέσεως οὐδὲ δλως μνησθείς.

¹¹
(—lat. 8, 10) Εἰ δέ ποτε καὶ τὴν γένεσιν φυσικὴν Ἀριστοτέλους ὀκούμενον λέγοντος —
M 199 καὶ γάρ ἔστι φυσικὴ καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ἐν τῷ ε τῶν φυσικῶν διδάσκει —
οὐχ οὕτω μέντος νοητέον, ὡς τῆς γενέσεως χυρίως, ἀπὸ ἀρχῆς ἐνυπαρχούσης 10
τῷ γεννωμένῳ, γινομένῃ. διχῶς γάρ τι φυσικὸν λέγεται η ὡς ἐξ ἐνυπαρχού-
σης ἀρχῆς τῷ μεταβάλλοντι, ὥπερ ἀντίκειται τὸ βίᾳ καὶ κατὰ τέχνην, η ὡς
κατὰ τὴν εἰωθυῖαν τῇ φύσει γινόμενον πρόδοδον, φ τὸ ὑπὲρ φύσιν τε καὶ αὐτό-
ματον ἀντίκειται. η γένεσις οὖν λέγοιτο ἀν φυσικὴ κατὰ τοῦτον τὸν δεύτερον
τρόπον, οὐ κατὰ τὸν πρῶτον. οὕτω τοῖς περὶ ταῦτα σχολάσασι δοκεῖ σοφοῖς 15
τὰ προειρημένα. οὕτως ήμεῖς παρ' αὐτῶν ἐδιδάχθημεν. κάνταῦθα διὰ τὴν
τοῦ προβλήματος δυσχέρειαν καὶ τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν δεῖν ήμεῖν
ἔδοξεν ἐκθεῖναι πλατύτερον. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ Γεωργίου παρ' αὐτοῦ ἔκείνου
εἰσενεχθὲν ἐπιχείρημα οὕτω παρ' ήμῶν λέλυται.

Κεφ. ι' "Οτι οὐκ δρθῶς δ ἐναντίος πειρᾶται μεταπείθειν τοὺς βουλο- 20
μένους φιλοπονώτερον τοῖς Πλάτωνος βιβλίοις προσκεῖσθαι.

10 Ο δὲ οὐκ αὐτὸς μόνον τῆς Πλάτωνος καταφρονεῖ σοφίας, ἀλλὰ καὶ τὸν
φίλον αὐτῷ Ἡσαΐαν ταύτο προτρέπει ποιεῖν καὶ τὰ δεινότατα αὐτῷ ἐπαράται
οἰδμενος εὔχεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν ἵσως θαῦμα οὐδέν. τοιαῦτα γάρ εἰωθε
τοῖς φίλοις εὔχεσθαι. ἔκεινο δὲ καὶ πολλοῦ γέλωτος ἀξιον, διτοιού βουλόμεθά 25
σε, φησί, φίλον δντα σφόδρα πλατωνίζειν, αὐτοὶ μηδὲ δλως πλατωνίζοντες. ε
ῶσπερ ἀν εἰ ἔλεγεν οὐ γάρ βουλόμεθά σε σφόδρα φρονεῖν, αὐτοὶ σφόδρα
ἀφραίνοντες. ἀλλ' οὐχ οὕτως, οὐχ οὕτως, δ ἀνθρωπε, οἰ τε ἐν Ἐλλάδι καὶ
Ἀσίᾳ μετὰ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη γενόμενοι σοφοὶ ἀνδρες — οὗτοι δὲ εἰσὶν
ἀριθμοῦ κρείττους, δν οὐδεὶς δις μὴ Ἀριστοτέλη θαυμάζων Πλάτωνα σέβεται — 30
M 199^v Ρωμαίων τε καὶ Λατίνων ἀπάντων οἱ ἀριστοί, οἰ τε τῆς Ἑλληνος, οἰ τε τῆς
V 316^v ήμετέρας καὶ δρθῆς προϊστάμενοι θρησκείας. Κικέρων τε γάρ Πλάτωνα
ἐξαίρει πανταχοῦ. δ μηδὲ Γεώργιον εἰκὸς ἀγνοεῖν, Κικέρωνι ἀντίτεχνον εἶναι
αὐχοῦντα. Αὐγουστῖνός τε αὐτὸν δ σοφώτατος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀλλούς
θαυμάζει. καὶ Βοέτιος δέ, ἀνὴρ φιλοσοφίας καὶ αὐτὸς ἐς τὰ μάλιστα τρόφιμος, 35
οὗτός γε καὶ τὰς δοκούσας τοῖν φιλοσόφοιν διαφωνίας οὐδεμίαν περιέχειν
διαφωνίαν ἐν τοῖς εἰς τὸ περὶ ἐρμηνείας Ἀριστοτέλους ἔξηγηματικοῖς ἐπαγ-
γέλλεται ἀποδείξειν. δ δὲ μέγας Ἀλβέρτος, τῶν νέων τούτων φιλοσόφων
δ ἀριστος καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἐν φιλοσοφίᾳ πατήρ τε καὶ καθηγεμών, καίτοι
Ἀριστοτέλει πανταχοῦ συνιστάμενος — οὐδὲν γάρ πω τῶν τοῦ Πλάτωνος, 40
οὐδὲν τῶν Πλατωνικῶν εἰς τὴν ἴδιαν εἶχον Λατīνοι μεταβεβλημένον φωνήν —

morum virorum sententia est. Sic nos ab illis accepimus. Quod latius hoc loco censuimus explicandum, ut quaestio determinatio dilucidior fieret.

Caput IX.

- 5 At Georgius non modo contra Platonis sententiam disputat,⁹ sed etiam Hesaiam, ad quem scribit, hortatur, ut doctrinam Platonis (= gr. 10) contemnat ac pro nihilo habeat. Optat praeterea ei, ne huius philosophi disciplinam imbibat. Quod equidem non admiror. Sic enim imprecari bona amicis Georgius consuevit.
- 10 Illud vero imprimis risu dignum est, quod: »Te, inquit, amicum non patimur Platonem admodum sequi, quem nos nullo pacto sequi voluimus.« Quod perinde est, ac si diceret: Te enim amicum non patimur aliquid scire, cum nos nihil sciamus. Atqui non ita sentiunt doctissimi viri, qui post Platonem atque Aristotelem tam in Asia quam 15 in Europa claruere, quos longe plures esse constat, quam ut hoc loco enumerari possint. Nemo sane inter eos est, qui non admiretur Aristotelem, non colat venereturque Platonem. Nam ut Graecos praeteream, nonne M. Tullius Platonem omnibus locis mirum in modum extollit? Quod ignorari a Georgio profecto turpissimum est, cum se Ciceronis 20 aemulum faciat. Augustinus vero, inter doctores nostrae religionis sapientissimus, Platonem quidem supra ceteros omnes philosophos admiratur. Boëthius etiam philosophiae studiossimus Platonis disciplinam praedicat, eamque usque adeo sequitur, ut in libro, quo opus Aristotelis *περὶ ἐρμηνείας* exposuit, multa in quibus dissentire a Platone Aristoteles 25 videtur, nullam continere discordiam pollicitus sit ostendere. Quid Albertum memorem, cui ob excellentem inter recentiores philosophos doctrinam Magni cognomentum fuit? Hic quamquam omnibus fere locis Aristotelem sequitur — nihil enim tunc Platonicae disciplinae in latinam linguam conversum habebatur — tamen vi quadam veritatis 30 cogitur laudare Platonem propter paucissima quaedam, quae ex libris Procli interpretata perlegerat. Itaque neminem posse in philosophia perfectum esse fatetur, nisi se utriusque philosophi doctrina excoluerit et tam Platonis quam Aristotelis sententiam diligenter secutus philosophetur. Georgius vero longe aliter sentit et disciplinam Platonis

35 Βοήτιος Μ Βοήτιος V

5 Arist. Phys. β 1. 193b, 14. | 25 Georg. Trap. Ep. ad Hesaiam, *supra* 106, 13 sq. | 32 cf. Cic. Orat. 19. De orat. I 11, 17. Brut. 31. Tusc. I 22. De fin. V 3. | 34 cf. Aug. Contra Iulian. V 15. De civ. dei 8, 4. 12. 13.

ὑπ' αὐτῆς διμως τῆς ἀληθείας ὀναγκαζόμενος ἔχ τινων δλιγίστων, ὃν ὀνέρνω,
Πλατωνικῶν — εἰχον γάρ τὴν θεολογικὴν τότε τοῦ Πρόκλου στοιχείωσιν
ἡρμηνευμένην — κάκ τῶν περὶ αἴτιῶν ούκ οἴδ' ὅτῳ συγγεγραμμένων λόγων
διαρρήδην ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ λόγοις αὐτοῦ φησιν μὴ δν τινα δύνασθαι
γενέσθαι φιλόσοφον ἀκριβῆ, μὴ καὶ τὴν ἀμφοῖν τοῖν φιλοσόφοιν παιδείαν τε 5
καὶ φιλόσοφίαν ἡσκημένον καὶ ἀκριβῶς πεπαιδευμένον τὰ δόγματα. ούκ ἄν,
εἴ γε κατὰ Γεώργιον, τοῦ μηδενὸς ἦν ἀξία καὶ οὐα πρὸς δνείδους εἶναι. ἀλλ'
ἐκεῖνος μὲν γνοίη ποτὲ τάληθές. γνώσεται δὲ ὅτε καὶ ἑαυτόν. ἡμεῖς δὲ θαυ-
μάζωμεν μὲν Ἀριστοτέλη, θαυμάζωμεν δὲ Πλάτωνα καὶ τοὺς ἀμφοῖν ἐπιόν-
τες λόγους καρποίμεθα τὴν ἐκεῖθεν ὠφέλειαν, πολλὰ Γεωργίω καὶ τοῖς κατ' 10
ἐκεῖνον χαίρειν είπόντες.

4 cf. Albert. M. *Metaph.* I 5. 15. ed. A. Borgnet VI p. 113 a.

spernendam vituperandamque existimat. Sed utinam veritatem aliquando intelligat. Intelliget autem, cum nosse se ipsum poterit. Nos autem admirremur quidem Aristotelem, admirremur etiam Platonem et ex utriusque disciplina, quantum possumus, fructum haurire conemur, Georgium et qui Georgio similes sunt, cum eorum moribus relinquentes.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: AN. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΔΗΣ

BESSARIONIS NICAENI
ADVERSUS PLETHONEM
DE SUBSTANTIA.

Die nachfolgenden Ausführungen Bessarions, ein „loses Blatt, keine Abhandlung“, richteten sich an Theodoros Gazes, um ihn zu einer Erwiderung an Plethon zu veranlassen. Plethon hatte in seiner Schrift „De Platonis et Aristotelis philosophiae differentia“ (Περὶ ὁν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται, bei Migne, PG 160, 889—932) die Unterschiede zwischen Aristoteles und Platon gekennzeichnet und sich hierbei zugunsten Platons ausgesprochen. Im 4. und 5. Kapitel hatte er insbesondere die aristotelische Auffassung vom Substanz- und Allgemeinbegriff und dessen Verhältnis zu den Einzeldingen ($\tauὸ\ \chiαθόλου$, $\tauὸ\ \chiατὰ\ μέρος$) abgelehnt. So sehr Bessarion seinen Lehrer Plethon und über ihn hinaus Platon selber schätzte, so war er doch hiermit nicht einverstanden. Deswegen sollte nun Gazes den Aristoteles verteidigen oder, was Bessarion noch mehr entsprach, die „Übereinstimmung der beiden antiken Philosophen“ aufweisen. Vgl. dazu Allatius De Georgiis p. 387, ferner meinen Band I 393 f.

Die Schrift ist in folgenden Handschriften überliefert:

- a) Venedig, Cod. Marc. gr. 527, fol. 45—45^v=M.
- b) Venedig, Cod. Marc. gr. 589, fol. 62—62^v.
- c) Rom, Cod. Vat. gr. 1428, fol. 66^v—67.
- d) Rom, Cod. Vat. gr. 1393, fol. 87—87^v.
- e) Rom, Cod. Ottobon. gr. 27, fol. 84^v—85.
- f) Florenz, Bibl. Laur. Plut. 10. Cod. gr. 14, fol. 69—69^v.
- g) Mailand, Bibl. Ambr. Cod. gr. P 119 sup. fol. 34—35^v.
- h) Mailand, Bibl. Ambr. [SQ] Cod. gr. T I. 6, fol. 25—26^v.
- i) München, Cod. Mon. gr. 27, fol. 84^v—85.

Die älteste Niederschrift bietet die bekannte Sammelhandschrift Bessarions Cod. Marc. gr. 527. Auf ihr beruht auch die vorliegende Erstausgabe. Ein Vergleich mit mehreren der weiter genannten Handschriften erweist, daß es sich bei diesen durchweg um spätere Abschriften handelt, die wohl die mannigfältigsten Schreibfehler enthalten, aber keine Bereicherung für den Text bieten.

Τοῦ Νικαίας Βησσαρίωνος

Πρὸς τὰ Πλήθωνος πρὸς Ἀριστοτέλη περὶ οὐσίας.

Εἴ τις ἀπλῶς τε ἄμα καὶ ἀκριβῶς ἐθελήσειε τὴν Πλήθωνος πρὸς Ἀριστο-¹
τέλη περὶ οὐσίας ἀμφισβήτησιν διῖδεῖν, ἐν ᾧ τοῦ Ἀριστοτέλους τὰς καθ'
ὅκαστά τε καὶ κατὰ μέρος οὐσίας μάλιστα καὶ πρώτας καὶ κυριώτατα τιθε-
μένου εἶναι οὐσίας, οὐ τὰ καθόλου γένη τε καὶ εἰδη, Πλήθων αὐτοῦ ὡσανεὶ
πᾶν τούναντίον τοῖς οὖσι λέγοντος ἐπιλαμβάνεται, ως δὴ τὰς καθόλου οὐσίας
μάλιστά τε καὶ κυριώτατα κατ' αὐτόν τε καὶ Πλάτωνα οὖσας οὐσίας καὶ
πρώτας οὐσίας καὶ τὰ μάλιστά τε καὶ πρώτως ὅντα, ἵστω τὸ ζήτημα τοῦτο
10 εἰς ταῦτὸν τῷ περὶ ἴδεῶν ἥκειν λόγῳ. *

"Οντων μὲν γάρ εἰδῶν καὶ παραδειγμάτων αὐτῶν ἐν τῇ φύσει ἔστωτων,²
ἡ βούλεται Πλάτων, καὶ μάλιστα οὐσίας αὐτὰ εἶναι θετέον, ἀτε δὴ καὶ
πρώτως ὅντα καὶ μάλιστα ὅντα καὶ τῶν τῇδε αἴτιά τε καὶ ἀρχέτυπα — αἴτιον
γάρ αἴτιατοῦ καὶ αἰώνιον ἐπικήρου μᾶλλον τε ὃν καὶ τιμιώτερον ὃν, καὶ τοῦ
15 γινομένου μὲν, ἀεὶ ὅντος δὲ μηδέποτε τὸ μὴ γένεσιν ἔχον, ὃν δὲ ἀεὶ πολλῷ
δῆπού πρεσβύτερον τε καὶ τιμιώτερον καὶ φύσει καὶ τάξει καὶ πᾶσι δὴ τρόποις:
εἰ δ' ὁ περὶ αὐτῶν λόγος τερετίσματά τε εἴη καὶ οὐδὲν ὑγιές, Ἀριστοτέλης
τὰ κατὰ μέρος οὐσίας προτιθεὶς τῶν καθόλου, ἀρισταὶ οἰεται — εἴ γε αὗται
μὲν τοῖς ὄλλοις ἀπασιν ὑφεστήκασι, καὶ χωρὶς αὐτῶν οὐδ' ἀν εἰεν ἔκειναι.
20 αἱ δ' ἐξ ἀφαιρέσεώς τε καὶ ἐπινοίᾳ τὸ εἶναι ἔχουσι, καὶ μάλιστα εἰ τὸ ἐπὶ
τοῖς πολλοῖς καθόλου νοήσειας. ὥστε τοῦ περὶ ἴδεῶν λόγου ὀκινήτου Πλάτωνι
καὶ αὐτῷ Πλήθωνι μένοντος ἀληθεύει Πλήθων, Ἀριστοτέλης μεμφόμενος.
εἰ δ' ἔκεινος ἐλεγχθήσεται, μετ' Ἀριστοτέλους ἡ νίκη.

Εἴ τις οὖν συνηγορῶν Ἀριστοτέλει Πλήθωνα ἐλέγχειν βούλοιτο, πρὸς ³
25 τὸν περὶ ἴδεῶν λόγον ἐνιστάσθω πρῶτον κάκεῖνον ἐλεγχέτω· ὄλλως γάρ
μάτην τε ἀν πονοίη καὶ δρώη δλως οὐδέν. καὶ αὕτη πρώτη τε καὶ κυριωτάτη
Ἀριστοτέλους συνηγορία. δευτέρα δέ, εἰ τις αὐτὸν φαίη — ἔρεῖ δὲ τὰληθές —
λογικῶς αὐτὸν ἐν τῇ λογικῇ περὶ τῶν ὅντων σκεπτόμενον ἀφεῖσθαι μὲν τῶν
30 ἴδεῶν δλως, ως εἰ καὶ εἰεν οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον οὖσας, περὶ δὲ τῶν αἰσθητῶν M 45⁴
δὴ τούτων οὖσιν καὶ τοῦ ἐννοηματικοῦ τε καὶ ἐπινοίᾳ μόνον καθόλου σκέ-
πτεσθαι. τοῦτο καὶ γάρ εἶναι τὸ τῶν καθ' ὄκαστα συνωνύμως κατηγορούμενον.
τὸν γάρ ἴδενικὸν ἀνθρωπὸν οὐκ ἀν συνωνύμως ἢ ἀνθρωπὸν τουδὶ τοῦ ἀν-
θρώπου κατηγορεῖσθαι.

Καὶ αὐτοῖς γάρ Περιπατητικοῖς δοκεῖ περὶ τινῶν τῶν αὐτῶν ἐξεῖναι.
35 λογικῶς τε καὶ φυσικῶς καὶ θεολογικῶς σκέπτεσθαι. περὶ γάρ τῶν ἴδεῶν
λόγου χάριν λογικῶς μὲν ἀν τις διαλήψαιτο περὶ τοῦ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς εἰδούς

τὸν λόγον ποιούμενος. φυσικῶς δὲ περὶ τοῦ ἐν τοῖς πολλοῖς, δὲ δὴ καὶ λόγος καὶ τὸ τί ἦν εἶναι τῶν αἰσθητῶν ἔστι. Θεολογικῶς δὴ περὶ τοῦ πρὸ τῶν πολλῶν καὶ τῶν πολλῶν αἴτίου καὶ ἀρχετύπου καὶ παραδείγματος θεωροῦντα, δὲ καὶ πρώτην καὶ μάλιστα καὶ κυριώτατα οὐσίαν καὶ δυντως οὐσίαν εἶναι οὐδεὶς οὐχ ὁμολογήσειε, καὶ αὐτὸν ὅρῶν Ἀριστοτέλη ἐν τῷ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 5 λα τοσαῦτά τε καὶ τοιαῦτα περὶ τῆς ἀΐδίου οὐσίας φιλοσοφοῦντά τε καὶ θεολογοῦντα.

Ταῦτα εἰρήσθω μὲν τοῦ ὑποδεῖξαι ἔνεκα τὴν οἵσουσαν ἀν πρὸς τὸ ποθούμενον τέλος ὁδὸν τοὺς ἐφιεμένους ἀν ἡ Ἀριστοτέλει κατὰ Πλήθωνος συνηγορῆσαι, ἡ Ἀριστοτέλη καὶ Πλάτωνα, ταῦτὸ δὲ εἰπεῖν καὶ Πλήθωνα, τοῖς 10 νοήμασι δεῖξαι συμφώνους, καν ρήμασι διενηνόχατον. τοῦ λοιποῦ δὴ τοῖς βουλομένοις ἀν τοῦτον ἀποδύσασθαι τὸν ἀγῶνα, προσεκτέον τε τὸν νοῦν καὶ τοῖς δρθότερόν τε καὶ βέλτιον ἀν ἐροῦσι προσθετέον ψῆφον.

8 cf. Arist. *Metaph.* λ 6. 1071b—1072a.